

การศึกษารูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน ที่ประสบความสำเร็จ กรณีศึกษาในตำบลกาหลง อำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส

A Study of the Patterns and Characteristics of Successful Community Forest Management Participation: A Case Study in Kalong Subdistrict, Si Sakhon District, Narathiwat Province.

กฤษติ ตูแวปุเต๊ะ¹, บิสมิ เจ๊ะนู², โนราฮาตา บัวแก้ว³, ฮากิม ผูหาดา⁴

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์/สาขาการปกครองและกฎหมายมหาชน, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา,
406622059@yru.ac.th

²คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์/สาขาการปกครองและกฎหมายมหาชน, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา,
406622062@yru.ac.th

³คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์/สาขาการปกครองและกฎหมายมหาชน, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา,
406622072@yru.ac.th

⁴คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์/สาขาการปกครองและกฎหมายมหาชน, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา,
hakim.p@yru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนที่ประสบความสำเร็จ: กรณีศึกษาตำบลกาหลง อำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษา รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน และ (2) ศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการป่าชุมชน ผู้นำศาสนา และประชาชนในพื้นที่ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตภาคสนาม และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล โดยประชาชนมีบทบาทสำคัญในการกำหนดกติกา การดูแลรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของชุมชน

แนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรมุ่งเน้นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในทุกขั้นตอนของการจัดการป่าชุมชนอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับการสนับสนุนกิจกรรมของ

ชุมชน และการเสริมสร้างความตระหนักรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพื่อให้การจัดการป่าชุมชน มีความเข้มแข็งและยั่งยืนในระยะยาว

คำหลัก: การมีส่วนร่วม, ป่าชุมชน, การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

Abstract

This research, entitled “A Study of the Patterns and Characteristics of Public Participation in Successful Community Forest Management: A Case Study of Kalong Subdistrict, Si Sakhon District, Narathiwat Province,” aims to (1) examine the patterns and characteristics of public participation in community forest management, and (2) explore approaches to promoting public participation in community forest management. This study employed a qualitative research approach. Key informants were selected using purposive sampling and included community leaders, community forest committee members, religious leaders, and local residents. Data were collected through in-depth interviews and field observations and analyzed using content analysis. The findings revealed that public participation in community forest management consists of four main aspects: participation in decision-making, implementation, benefit sharing, and monitoring and evaluation. The community plays a significant role in establishing rules, conserving forest resources, and utilizing resources appropriately in accordance with the local context. In terms of promoting public participation, the study suggests encouraging continuous involvement of community members in all stages of community forest management, supporting community-based activities, and enhancing awareness of forest conservation. These approaches contribute to strengthening community forest management and ensuring its long-term sustainability.

Keywords: Participation, Community Forest, Natural Resource Management.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ทรัพยากรป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่ชนบทที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับทรัพยากรธรรมชาติอย่างใกล้ชิด ป่าไม้เป็นแหล่งทรัพยากรที่ให้ประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น เป็นแหล่งอาหาร สมุนไพร และวัสดุสำหรับการดำรงชีพ อีกทั้ง

ยังมีบทบาทสำคัญในการรักษาความสมดุลของระบบนิเวศ เช่น การเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร การรักษาความชุ่มชื้นของดิน การป้องกันการพังทลายของหน้าดิน และการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ อย่างไรก็ตาม การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้โดยขาดการบริหารจัดการที่เหมาะสม อาจส่งผลให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ พื้นที่ป่าลดลง และส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนที่พึ่งพาทรัพยากรจากป่า (เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, 2556)

จากปัญหาการลดลงของทรัพยากรป่าไม้ในหลายพื้นที่ จึงเกิดแนวคิดการจัดการทรัพยากรโดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน หรือที่เรียกว่า “การจัดการป่าชุมชน” ซึ่งเป็นแนวทางที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีบทบาทในการดูแล อนุรักษ์ และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน โดยประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การควบคุมดูแล และการติดตามประเมินผล ซึ่งช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของทรัพยากรและส่งเสริมความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน (สุริชัย หวันแก้ว, 2560) นอกจากนี้ งานวิจัยหลายชิ้นยังชี้ให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติมีประสิทธิภาพ เนื่องจากประชาชนในพื้นที่เป็นผู้ที่มีความเข้าใจสภาพปัญหาและบริบทของชุมชนเป็นอย่างดี

ตำบลกาหลง อำเภอสรีสาคร จังหวัดนราธิวาส เป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรป่าไม้อุดมสมบูรณ์ และประชาชนส่วนใหญ่ยังคงมีวิถีชีวิตที่พึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะการใช้ประโยชน์จากป่าในด้านต่าง ๆ เช่น การเก็บของป่าเพื่อบริโภค การใช้วัสดุจากป่าเพื่อการก่อสร้าง และการใช้พื้นที่ป่าเป็นแหล่งต้นน้ำของชุมชน พื้นที่ป่าชุมชนมีขนาดประมาณ 50 ไร่ 1 งาน 61 ตารางวา โดยแบ่งพื้นที่ประมาณ ร้อยละ 60 เป็นพื้นที่อนุรักษ์ และร้อยละ 40 เป็นพื้นที่ใช้ประโยชน์ของชุมชน การจัดตั้งป่าชุมชนในพื้นที่ดังกล่าวเกิดจากความร่วมมือของประชาชน ผู้นำชุมชน คณะกรรมการป่าชุมชน และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ซึ่งร่วมกันกำหนดกติกาการใช้ทรัพยากรและดำเนินกิจกรรมอนุรักษ์ป่าอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ป่าชุมชนยังคงมีความอุดมสมบูรณ์และสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน

แม้ว่าชุมชนจะมีการจัดการป่าชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง แต่รูปแบบและลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแตกต่างกันไปตามบทบาทหน้าที่ ความรู้ ความเข้าใจ และระดับความตระหนักต่อความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ ดังนั้น การศึกษารูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนตำบลกาหลง อำเภอสรีสาคร จังหวัดนราธิวาส จึงมีความสำคัญ เนื่องจากจะช่วยให้เข้าใจถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในแต่ละขั้นตอนของการจัดการป่าชุมชน รวมทั้งบทบาทของบุคคลหรือกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน เช่น ผู้นำชุมชน คณะกรรมการป่าชุมชน ผู้นำศาสนา และประชาชนทั่วไป ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการป่าชุมชน

ผลการศึกษาที่ได้จะช่วยให้เห็นแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนและกำหนดนโยบายด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในระดับชุมชน รวมทั้งเป็นแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม

ของประชาชนในพื้นที่อื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกัน เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้
อย่างสมดุลและยั่งยืน อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและความมั่นคงของทรัพยากร
ธรรมชาติในระยะยาว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน ตำบล
กาหลง อำเภอสรีสาคร จังหวัดนราธิวาส
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน ตำบล
กาหลง อำเภอสรีสาคร จังหวัดนราธิวาส

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงรูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน
ในพื้นที่ตำบลกาหลง อำเภอสรีสาคร จังหวัดนราธิวาส ซึ่งจะช่วยให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการ
มีส่วนร่วมของประชาชนในแต่ละขั้นตอนของการจัดการป่าชุมชน
2. เป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และ
ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน
3. เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ
หน่วยงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปใช้ประกอบการวางแผน การกำหนดนโยบาย
และการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการป่าชุมชนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
4. เป็นองค์ความรู้ทางวิชาการที่สามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการ
จัดการทรัพยากรธรรมชาติและลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่อื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกันในอนาคต

กรอบแนวคิด

กรอบแนวคิดการวิจัยในการศึกษารูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ
จัดการป่าชุมชน ตำบลกาหลง อำเภอสรีสาคร จังหวัดนราธิวาส ได้พัฒนาขึ้นจากการบูรณาการแนวคิด
สำคัญ 3 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน แนวคิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดย
ชุมชน และแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อใช้อธิบายความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการ
จัดการป่าชุมชน

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งตัวแปรออกเป็น 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ ปัจจัยภายในชุมชน ปัจจัย
ภายนอกชุมชน และผลลัพธ์ของการจัดการป่าชุมชน โดยมีความสัมพันธ์ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของ
ประชาชน ดังนี้

1. ปัจจัยภายในชุมชน (Internal Factors)

ปัจจัยภายในเป็นองค์ประกอบที่สะท้อนศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติด้วยตนเอง ประกอบด้วย

- ความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน
- ความร่วมมือของประชาชนในชุมชน
- องค์กรหรือคณะกรรมการป่าชุมชน
- ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้ทรัพยากร
- กฎระเบียบและข้อตกลงของชุมชน
- จิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ปัจจัยเหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่ส่งเสริมให้ประชาชนสามารถเข้ามามีบทบาทในการดูแลรักษาและบริหารจัดการป่าชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ปัจจัยภายนอกชุมชน (External Factors)

ปัจจัยภายนอกเป็นองค์ประกอบที่มาจากภายนอกชุมชน ซึ่งมีบทบาทในการสนับสนุนและเสริมศักยภาพการดำเนินงานของป่าชุมชน ได้แก่

- การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ
- การสนับสนุนงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์
- ความร่วมมือจากหน่วยงานภาคเอกชนหรือองค์กรภายนอก
- กฎหมายและนโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชน

ปัจจัยภายนอกเหล่านี้มีบทบาทในการส่งเสริมให้การจัดการป่าชุมชนดำเนินไปอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

3. กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกจะส่งผลต่อ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการจัดการป่าชุมชน โดยการมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่

- การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
- การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
- การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
- การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล กระบวนการมีส่วนร่วมดังกล่าว

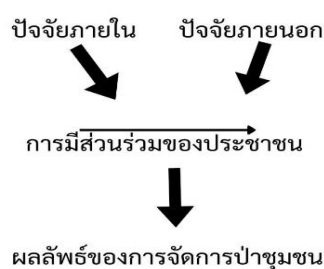
ช่วยให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของทรัพยากร และร่วมกันดูแลรักษาป่าชุมชนอย่างต่อเนื่อง

4. ผลลัพธ์ของการจัดการป่าชุมชน (Outcomes)

ผลลัพธ์ที่เกิดจากกระบวนการจัดการป่าชุมชนสามารถสะท้อนความสำเร็จของการดำเนินงานได้ใน 4 ด้าน ได้แก่

- ด้านทรัพยากร (ความอุดมสมบูรณ์ของป่าและความหลากหลายทางชีวภาพ)
- ด้านสังคม (ความสามัคคีและความเข้มแข็งของชุมชน)
- ด้านเศรษฐกิจ (รายได้และความมั่นคงทางอาหารของชุมชน)
- ด้านการจัดการ (ความยั่งยืนของระบบการบริหารจัดการป่าชุมชน)

ดังนั้น กรอบแนวคิดการวิจัยจึงแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเป็นตัวกำหนดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งนำไปสู่ผลลัพธ์ของการจัดการป่าชุมชนที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ภาพ 1 กรอบแนวคิด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนที่ประสบความสำเร็จ กรณีศึกษาตำบลกาหลง อำเภอสรีสาคร จังหวัดนราธิวาส เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่ตำบลกาหลง อำเภอสรีสาคร จังหวัดนราธิวาส

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการป่าชุมชน ประชาชนในพื้นที่ ผู้นำศาสนา และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชน รวมจำนวนประมาณ 15 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความเข้าใจ และมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่ศึกษา

เกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย

1. เป็นบุคคลที่มีบทบาทหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่
2. เป็นผู้ที่มีประสบการณ์หรือมีความรู้เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน
3. เป็นผู้ที่อยู่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลกาหลง และสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนได้อย่างชัดเจน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

1. แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview)
2. การสังเกต (Observation)
3. การบันทึกภาคสนาม (Field Notes)

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องก่อนลงพื้นที่ จากนั้นจึงประสานงานกับผู้นำชุมชนและคณะกรรมการป่าชุมชนเพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูล และทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามประเด็นที่กำหนด พร้อมทั้งสังเกตกิจกรรมและบริบทของการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่ รวมถึงบันทึกข้อมูลภาคสนามอย่างเป็นระบบ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต และการบันทึกภาคสนาม มาจำแนกและจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นการศึกษา โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากนั้นจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์และเรียบเรียงในลักษณะเชิงพรรณนา เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนอย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องการศึกษาารูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนตำบลกาหลง อำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส สามารถนำเสนอให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษารูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีลักษณะเป็นกระบวนการที่มีโครงสร้างชัดเจนและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยชุมชนมีการจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนเพื่อกำหนดแนวทางบริหารจัดการวางแผนและกำหนดกติกาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ร่วมกันประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการป่าชุมชนในหลายมิติ ทั้งการเข้าร่วมประชุมการแสดงความคิดเห็นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการร่วมดำเนินกิจกรรมด้านการดูแลรักษาป่าชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนยังครอบคลุมถึงการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ควบคู่กันไป โดยประชาชนมีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การปลูกต้นไม้ การจัดทำแนวกันไฟ การดูแลรักษาความสะอาดพื้นที่ป่า และการเฝ้าระวังการบุกรุกพื้นที่ป่า รวมทั้งมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ตามวิถีชีวิตของชุมชนภายใต้กฎระเบียบที่ได้ร่วมกันกำหนดซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบการจัดการทรัพยากรที่เน้นความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน พบว่า แนวทางสำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ได้แก่ การดำเนินกิจกรรมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง การจัดประชุม การเผยแพร่ความรู้ และการจัดกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งมีส่วนช่วยในการสร้างความตระหนักและความเข้าใจแก่ประชาชนเกี่ยวกับความสำคัญของป่าชุมชน

นอกจากนี้การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในทุกขั้นตอนของกระบวนการจัดการป่าชุมชนยังเป็นกลไกสำคัญที่ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงแนวทางดังกล่าวส่งผลให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของทรัพยากรและมีความรับผิดชอบร่วมกันในการดูแลรักษาป่าชุมชนอันนำไปสู่การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีประสิทธิภาพ และความยั่งยืนของป่าชุมชนในระยะยาว

อภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนในตำบลกลางดงมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การรับรู้ ข้อมูลข่าวสาร การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม และการดูแลรักษาป่า ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการจัดการ ป่าชุมชนในพื้นที่เป็นการจัดการแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยประชาชนมีบทบาทสำคัญในการกำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้และร่วมกันดูแลรักษาทรัพยากรของชุมชนผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้อง กับแนวคิดการจัดการทรัพยากรโดยชุมชนซึ่งเน้นให้ประชาชนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎระเบียบและแนวทางการใช้ทรัพยากรจะช่วยให้ เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมและยั่งยืน นอกจากนี้การที่ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการป่า ชุมชนอย่างต่อเนื่องผ่านการประชุม หมู่บ้านและการสื่อสารจากผู้นำชุมชนทำให้ประชาชนเกิดความเข้าใจและ ตระหนักถึงความสำคัญของ ทรัพยากรป่าไม้และสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยยังพบว่า การมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งและได้รับความไว้วางใจจากประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การจัดการ ป่าชุมชนดำเนินไปอย่างต่อเนื่องผู้นำชุมชนมีบทบาทในการประสานงานระหว่างประชาชนกับหน่วยงาน ภาครัฐ และกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนนอกจากนี้การที่ประชาชนได้รับ ประโยชน์ จากป่าชุมชนทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของทรัพยากรส่งผลให้ประชาชนมีความตั้งใจที่จะ ร่วมกันอนุรักษ์ป่าชุมชน ให้อยู่ต่อไปในอนาคต ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ป่าชุมชนยังคงมีความอุดม สมบูรณ์และสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรพัฒนาระบบการบริหารจัดการป่าชุมชนให้มีความชัดเจนและเป็นระบบมากขึ้น
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชนควรร่วมกันจัดทำแผนการบริหารจัดการป่าชุมชนอย่างเป็น
รูปธรรม รวมทั้งกำหนดกฎระเบียบและแนวทางการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างเหมาะสม เพื่อให้การจัดการ
ป่าชุมชนแบบมีส่วนร่วมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน
2. ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลรักษาป่าชุมชนอย่างต่อเนื่อง
ชุมชนควรมีการจัดประชุมและกิจกรรมเกี่ยวกับป่าชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เช่น การปลูกป่า
การดูแลรักษาป่า และการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้ประชาชนเกิดความตระหนักและมีส่วนร่วม
ในการจัดการป่าชุมชนมากขึ้น
3. ควรพัฒนาป่าชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในอนาคต
ชุมชนสามารถพัฒนาป่าชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ เช่น การจัดทำเส้นทาง
ศึกษาธรรมชาติ หรือจุดพักผ่อนภายในพื้นที่ป่าชุมชน โดยเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับ
การสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน
4. ควรมีการจัดสร้างอาคารหรือศูนย์ป่าชุมชนเพื่อใช้เป็นสถานที่ดำเนินกิจกรรมร่วมกัน
ในอนาคตควรมีการก่อสร้างอาคารป่าชุมชนหรือศูนย์เรียนรู้ป่าชุมชน เพื่อใช้เป็นสถานที่
ประชุมของคณะกรรมการและประชาชน รวมทั้งใช้เป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่ความรู้และประสานงาน
ด้านการบริหารจัดการป่าชุมชนอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่อื่นเพื่อนำผลการศึกษามาเปรียบเทียบและ
พัฒนาแนวทางการจัดการป่าชุมชนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
2. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการจัดการป่าชุมชนในเชิงลึก เช่น ด้าน
เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน
3. ควรมีการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อให้ได้
ข้อมูลที่สามารถวัดระดับการมีส่วนร่วมได้อย่างชัดเจน
4. ควรมีการศึกษาผลกระทบของป่าชุมชนต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน เช่น
รายได้ ความเป็นอยู่ และสิ่งแวดล้อม

เอกสารอ้างอิง

- กรมป่าไม้. (2557). *แนวทางการจัดการป่าชุมชน*. กรุงเทพฯ: กรมป่าไม้.
- กรมวิชาการเกษตร. (2562). *ป่าชุมชนกับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: กระทรวง
เกษตรและสหกรณ์.

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2549). *การจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชน*. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.

โกมล แพรกทอง. (2533). *ป่าชุมชน: แนวคิดและการจัดการ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.

คมศิลป์ ศิริวงศ์. (2548). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ.

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (2527). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*. กรุงเทพฯ.

ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ. (2551). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ*. กรุงเทพฯ.

ทินกฤต บุตวงษ์. (2554). *ปัจจัยความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชน*. กรุงเทพฯ.

เสน่ห์ จามริก และยศ สันตสมบัติ. (2536). *ชุมชนกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ*. กรุงเทพฯ.

องค์การบริหารส่วนตำบลกาหลง. (2562). *ข้อมูลพื้นฐานตำบลกาหลง*. นราธิวาส.